

Verkefnaskrá umhverfisráðuneytisins

1999-2003

Úr stefnufirlýsingu ríkisstjórnarinnar

Náttúruvernd, mengunarvarnir og lífríki	4
Nýting á grundvelli sjálfbærrar þróunar	5
Rammaáætlun um nýtingu vatnafls og jarðhita	6
Aukin ábyrgð einstaklinga og atvinnulífs	7
Endurnýting og flokkun úrgangs	8
Aðild að Kyoto-bókuninni	8
Gróðurvernd og landgræðsla	9
Umhverfisvænir orkugjafar	9

Önnur verkefni

Hollustuhættir og matvæli	10
Veiðar dýra og fugla	11
Skipulags- og byggingamál	11
Umhverfisvöktun- og rannsóknir	12
Erlend samskipti	13
Starfshættir umhverfisráðuneytisins	14

Verkefnaskrá umhverfisráðuneytisins 1999-2003

Sjálfbær nýting náttúrugæða er grundvöllur þess að treysta lífsskilyrði okkar og komandi kynslóða. Því ber Íslendingum skylda til að nýta auðlindir sínar af fyrirhyggju.

Ráðstefna Sameinuðu þjóðanna um umhverfi og þróun í Ríó árið 1992 markaði tímamót í viðhorfum til umhverfismála. Samþykktir hennar eru sá grunnur sem við Íslendingar byggjum á í þeirri viðleitni okkar að koma á sjálfbærri þróun.

Sjálfbær þróun er hugmyndafræði skynsamlegrar langtímanýtingar mannsins á gæðum náttúrunnar. Hún er jafnframt raunsæisstefna í umhverfismálum, sem tekur tillit til efnahags- og félagslegra þátta, ekki síður en til verndunar náttúrufars. Sú hugmyndafræði byggir einnig á virkri þátttöku þegna samfélagsins, þar sem stjórnvöld eiga að ýta undir málefnalega umræðu um markmið og leiðir í umhverfismálum.

Í allri stefnu og starfi umhverfisráðuneytisins á næstu árum verður sjálfbær þróun höfð að leiðarljósi.

Sir Fríðleifsdóttir

Úr stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar:

Að efla náttúruvernd, stuðla að öflugum mengunarvörnum og vernd lífríkisins.

Unnin verður fyrsta heildstæða náttúruverndaráætlun landsins sem taki m.a. til þjóðgarða, friðlanda og annarra friðlýstra svæða, lífvera og búsvæða þeirra, gróðursamfélaga, vistkerfa, jarðmyndana, landslagsheilda og nýtingar mannsins á náttúrunni.

Mikilvægt er að almenn sátt náist um framkvæmd náttúruverndar, ekki síst á hálandinu. Skoðuð verði stofnun nýrra friðlanda á hálandinu á grundvelli svæðisskipulags hálandisins og mótuð stefna um vernd óbyggðra víðerna. Lögð verði áhersla á að náttúruvernd taki tillit til landnýtingar, s.s. ferðaþjónustu, útivistar og auðlindanýtingar.

Náttúra Íslands er viðkvæm. Því þarf aukið fjármagn til uppbyggingar og viðhalds á náttúruverndarsvæðum og fjölsóttum ferðamannastöðum til að mæta stöðugt auknum ferðamannastraumi.

Starfsemi náttúrustofa verði gerð markvissari og sveitarfélögin taki meiri ábyrgð á framkvæmd náttúruverndar. Æskilegt er að náttúrustofur stækki og eflist með verkefnatilflutningi eða samningum um verkefni fyrir m.a. stofnanir umhverfisráðuneytis.

Rekstur almennrar þjónustu við ferðafólk verði boðinn út í þjóðgörðum. Náttúruvernd ríkisins leggi þess í stað megináherslu á fræðslu og upplýsingagjöf til gesta. Þjóðgarður á utanverðu Snæfellsnesi verði stofnaður á kjörtímabilinu og að auki verði unnið að undirbúningi Vatnajökulsþjóðgarðs.

Endurskoðuð verða lög um varnir gegn mengun hafs og stranda. Í frumvarpinu verði undirstrikuð ábyrgð mengunarvalds og lagt til að teknar skuli upp hlutlægar ábyrgðarreglur þegar í hlut á starfsemi sem getur haft í för með sér sérstaka hættu fyrir umhverfi hafsins og stranda.

Uppfylltar verði skuldbindingar samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni, m.a. með söfnun upplýsinga, og mörkuð stefna um verndun fjölbreytileika íslensks lífríkis.

Nauðsynlegt er að skapa sátt milli skynsamlegrar nýtingar auðlinda og náttúruverndarsjónarmiða á grundvelli sjálfbærrar þróunar með hliðsjón af hagsmunum komandi kynslóða.

Unnið verði að nýrri framkvæmdaáætlun um sjálfbæra þróun í íslensku samfélagi, sem taka á við af þeirri framkvæmdaáætlun sem gildir til ársloka 2000. Nýrri áætlun er ætlað að taka mið af breyttum aðstæðum og örrí þróun í umhverfismálum á undanförunum árum. Reynt verði að skilgreina tölulega mælikvarða sem gefa getið vísbendingu um hvernig Íslendingum miðar á leið til sjálfbærrar þróunar samfélagsins.

Unnið verði að því í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga að fylgja eftir markmiðum sveitarfélaga í umhverfismálum og sjálfbærri þróun með gerð Staðardagskrár 21.

Boðað verði til Umhverfispings þar sem kynnt verða drög að nýrri framkvæmdaáætlun um sjálfbæra þróun. Íslendingar taki þátt í gerð framkvæmdaáætlunar um sjálfbær Norðurlönd, sem ljúka á árið 2000.

Unnið verði að því að lögfesta þær meginreglur sem fram koma í Ríó-yfirlýsingunni um umhverfi og þróun. Staðfestur verði Árósa-samningur um aðgang að upplýsingum og þátttöku almennings í stefnumótun stjórnvalda í umhverfismálum.

Samráð verði aukið við frjáls félagasamtök, samtök atvinnulífs og hagsmunaaðila og ýtt undir málefnalega umræðu um markmið og leiðir í umhverfismálum.

Skoðað verði í samstarfi við fjármálaráðuneytið að hvaða leyti umhverfisskattar geti komið í stað núverandi skatta.

Ljúka þarf gerð rammaáætlunar til langs tíma um nýtingu vatnsafls og jarðhita sem tekur til verndar-gildis einstakra landsvæða.

Unnið verði að gerð rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðhita á kjörtímabilinu. Áhersla verði lögð á að virkjanakostir verði metnir og flokkaðir með tilliti til orkugetu, hagkvæmni, áhrifa á náttúrufar og náttúruminjar, svo og hagsmuna allra þeirra sem nýta þessi gæði. Náttúru- og umhverfishagsmunir verði hafðir að leiðarljósi og verkið unnið með það fyrir augum að almenn sátt náist í þjóðfélaginu um framkvæmdir á sviði orkumála í framtíðinni.

Hvetja þarf einstaklinga til aukinnar ábyrgðar gagnvart umhverfi sínu.

Virk þátttaka almennings er forsenda árangurs í umhverfismálum. Ýmsar einfaldar breytingar í daglegu lífi geta gert lífsstíl vistvænni. Unnið verði að því að fræða einstaklinga um ábyrgð sína á umhverfinu og beint til þeirra hagnýtum upplýsingum um hvernig hægt sé að bæta það, s.s. með flokkun og endurvinnslu úrgangs, umhverfisvænum innkaupum og breyttum samgönguvænum. Draga þarf úr sóun á innlendum náttúruauðlindum, s.s. vatni, raforku, jarðvarma og jarðefnum. Stefnt verði að því að koma upp upplýsingaveitu á Veraldarvefnum í þessu skyni um umhverfismál. Umhverfisfræðsluráð verði eftt sem samráðsvettvangur stjórnvalda, atvinnulífs og áhugasamtaka.

Staðið verði fyrir fræðsluráðstefnum um ýmis umhverfismál á kjörtímabilinu og gefin út heildstæð skýrsla um ástand umhverfismála á Íslandi.

Fyrirtæki marki sér umhverfisstefnu til að draga úr sóun og auka verðmætasköpun.

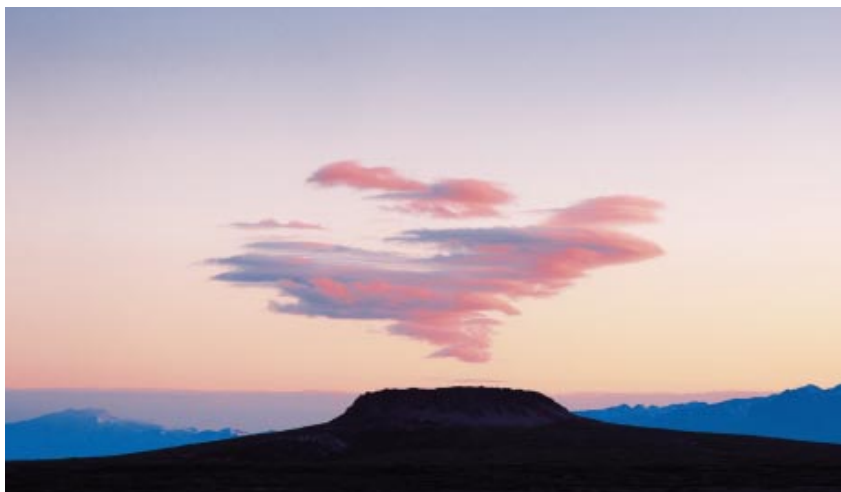
Með vaxandi umhverfisvitund fær umhverfisstjórnun sífellt meira vægi í rekstri fyrirtækja. Umhverfisstjórnun er leið fyrirtækja til þess að stýra og minnka úrgangsmýndun og miðar um leið að nýtingu sem stuðlar að hagkvæmari rekstri. Ráðuneytið mun í samstarfi við atvinnulífið og sveitarfélögin beita sér fyrir fræðsluáttaki á þessu sviði og hvetja fyrirtæki til að marka sér umhverfisstefnu.

Umhverfisstefnu í ríkisrekstri verði fylgt eftir, m.a. með útgáfu handbókar um umhverfisvæn innkaup á vegum hins opinbera og kynningarátaki samhliða því.

Hrint verði af stað umhverfisátaki þar sem einstaklingar, fyrirtæki og sveitarfélög verði hvött til að endurnýta efni og flokka úrgang.

Meðhöndlun úrgangs skal miða að eins mikilli endurnýtingu og endurnotkun og mögulegt er. Afgangnum skal fargað á þann veg að það skaði umhverfið sem minnst. Til að draga úr magni úrgangs sem fer til endanlegrar förgunar og til að stuðla að endurnýtingu verði beitt hagrænum aðgerðum í ríkari mæli, s.s. umhverfis- og skilagjöldum.

Ráðuneytið mun beita sér fyrir sérstöku átaki í samvinnu við sveitarfélögin og atvinnulífið þar sem einstaklingar, fyrirtæki og sveitarfélög verði hvött til aðgerða til að auka endurnýtingu og endurvinnslu úrgangs. Þessu átaksverkefni er ætlað að vinna úr hugmyndum um bættu nýtingu úrgangsefna, ekki síst lífræns úrgangs.

Ísland gerist aðili að Kyoto-bókuninni þegar fyrir liggur ásættanleg niðurstaða í sérmálum þess.

Unnið verði að því innan loftslagssamningsins að finna lausn á þeim sérstaka vanda sem Ísland stendur frammi fyrir innan Kyoto-bókunarinnar. Áfram verði leitað leiða til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og unnið verði að bindingu kolefnis í

gróðri. Hafist verði handa við að móta stefnu um framkvæmd Kyoto-bókunarinnar hér á landi og stefnt verði að því að Ísland geti sýnt fram á sýnilegan árangur eigi síðar en árið 2005. Gert verði átak í upplýsingagjöf og fræðslu sem er einnig mikilvæg leið til að draga úr losun.

Unnið verði að gróðurvernd og landgræðslu í því skyni m.a. að stöðva landeyðingu.

Endurheimt landgæða er eitt stærsta verkefni á sviði umhverfismála hér á landi. Á kjörtímabilinu verði unnið að landnýtingaráætlun fyrir landið allt. Í samvinnu við landbúnaðarráðuneytið, landeigendur og heimamenn verði gerð áætlun um frekari endurheimt votlendis, vernd náttúrulegra birkiskóga og annarra gróðursamfélaga sem ástæða þykir að varðveita.

Þá verði áfram unnið að þróun og rammsóknnum á sviði umhverfissvænna orkugjafa, svo sem vetnis, metanóls o.fl.

Unnið verði að frekari nýtingu umhverfissvænna orkugjafa, s.s. vetnis og metanóls, og stutt við verkefni sem miða að aukinni notkun slíkra orkugjafa á Íslandi. Í samvinnu við fjármálaráðuneytið verði hvatt til innflutnings umhverfissvænna farartækja, s.s. rafbíla eða tvíorkubíla, þar sem aðflutningsgjöld verði endurmetin með tilliti til markmiða í umhverfismálum.

Mörkuð verði stefna um umhverfissvænar samgöngur, sérstaklega í þéttbýli, í samvinnu við viðkomandi sveitarfélög.

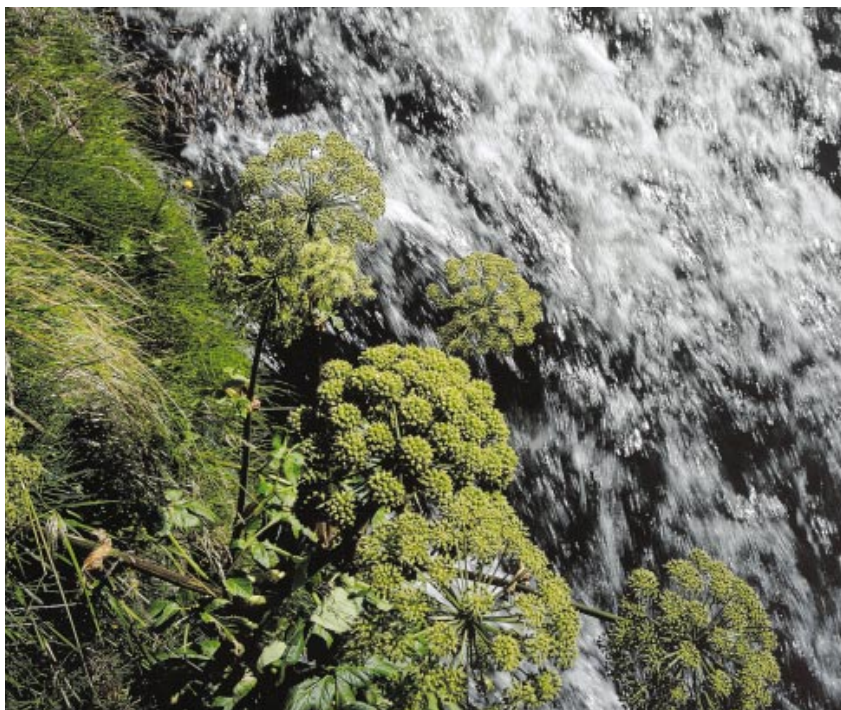
Önnur verkefni:

Hollustuhættir og matvæli

Matvælaeftirlitið verði endurskoðað með það að markmiði að einfalda stjórnýslu og gera eftirlitið skilvirkara. Forðast á skörun og tvíverknað.

Ráðuneytið mun beita sér fyrir umræðu um erfðabreytt matvæli þar sem fjallað verði um neytendavernd og hugsanleg áhrif erfðatækni á náttúruna. Afstaða verði tekin til reglna um tilkynningar-skyldu og merkingar erfðabreyttra matvæla.

Tryggja skal framboð á neysluvatni í háum gæðaflokki þar sem langtímahagsmunir verði hafðir að leiðarljósi. Unnið verði lagafrumvarp sem taki til verndunar neysluvatns. Neysluvatn verði skilgreint sem auðlind og við skipulag nýtingar hennar verði langtímahagsmunir hafðir í huga.

Veiðar dýra og fugla

Rannsóknir verði efldar á stofnstærð og vistfræði þeirra fugla- og dýrategunda sem veiðar eru heimilaðar á. Sérstaklega verði lögð áhersla á aukna þekkingu á stofnvistfræði rjúpu og hagnýtar hreindýrarannsóknir. Lögð verði áhersla á að finna nýjar veiðiaðferðir til að stemma stigu við útbreiðslu minks í náttúrunni. Skýrari reglur verði settar um úthlutun úr veiðikortasjóði. Í samvinnu við skotveiðimenn verði leitað leiða til að koma í veg fyrir að notuð byssuskot séu skilin eftir á víðavangi. Könnuð verða áhrif blýs vegna skotveiða á náttúru landsins.

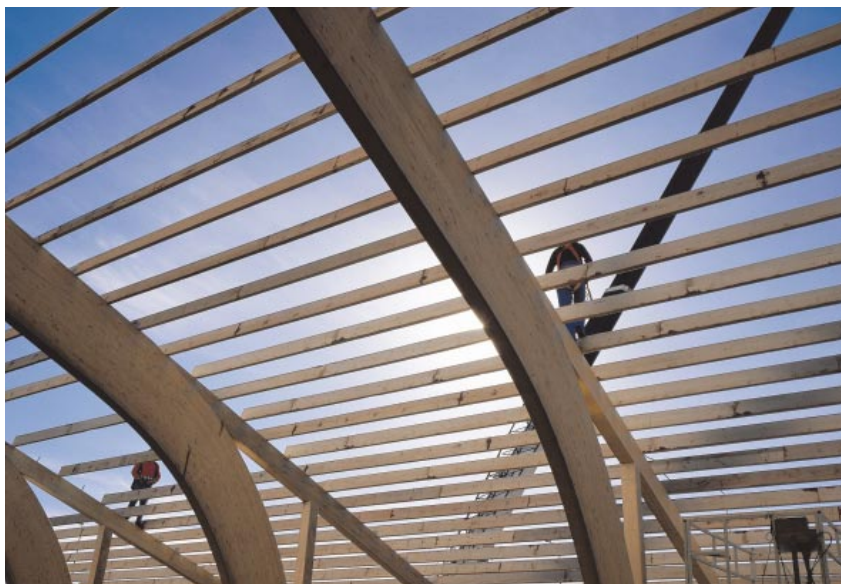

Fyrirkomulagi hreindýraveiða verði breytt og hlutverk hreindýraráðs í ráðstöfun veiðileyfa aukið.

Skipulags- og byggingarmál

Tryggður verði stuðningur ríkisins við gerð aðalskipulagsáætlana sveitarfélaga svo að ná megi því markmiði að öll sveitarfélög staðfesti skipulagsáætlanir fyrir árið 2008. Lagðar verði til breytingar á skipulags- og byggingarlögum til þess að tryggja og einfalda framkvæmd skipulags- og byggingarmála í landinu á öllum stigum.

Lagt verði fram frumvarp til nýrra laga um mat á umhverfisáhrifum og lögin samræmd tilskipun Evrópusambandsins nr. 97/11/EB. Lögin nái yfir íslenska efnahagslögsögu en ekki einungis landið sjálft. Matsferlið verði einfaldað og leitast við að gera það markvissara.

Lagt verði fram frumvarp til nýrra laga um brunamál þar sem tek-ið verði á stjórnkerfi brunamála og hlutverk ríkis og sveitarfélaga skýrt betur en í gildandi lögum. Auk þess verði lögfest ábyrgð slökkviliða til þess að takast á við bráðamengun á landi og stjórn á hreinsunaraðgerðum.

Lokið verði við gerð stafrænna korta í mælikvarðanum 1: 50.000 á kjörtímabilinu og aukin áhersla lögð á landmælingar. Stuðlað verði að þróun og aukinni notkun landupplýsingakerfa.

Umhverfissvöktun og -rannsóknir

Lögð verði áhersla á vöktun á sviði veðurs, snjóflóða, jarðskjálfta, eldgosa, sjávarflóða eða annarrar náttúruvár þar sem upplýsingum og viðvörðunum um aðsteðjandi hættu verði komið til almennings á aðgengilegan hátt. Brýnt er að samræma veðurbjónustu og upplýsingagjöf sem í dag er veitt af nokkrum ríkisstofnunum. Rannsóknir á eðli og orsökum náttúruhamfara verði eflar með það að markmiði að draga úr tjóni af þeirra völdum.

Rannsóknir á náttúrufari landsins verði eflar og unnið verði að þróun samræmds gagnagrunns um náttúru Íslands þar sem mælingar og rannsóknir á náttúrufari og vöktun verði gerð aðgengileg.

Áfram verði lögð áhersla á vöktun á styrk mengunarefna í lofti, á landi og í hafinu umhverfis landið þar sem sérstaklega verði litið til þrávirkra og geislavirkra efna.

Fjarkönnun, sem fólgin er í töku loftmynda úr flugvélum og gervitunglum, verði eflad og komið í fastar skorður með það að leiðarljósi að skapa sem bestan grundvöll til umhverfisvöktunar.

Erlend samskipti

Áfram verði unnið í markvissu samstarfi um umhverfismál við önnur ríki, s.s við Norðurlöndin og ríki ESB.

Áfram verði unnið að verndun hafsins þar sem við höldum forystu- hlutverki okkar á alþjóðavettvangi. Ísland vinni áfram ötullega að undirbúningi bindandi alþjóðasamnings um þrávirk lífræn mengunarefni. Samhliða því verði lögð áhersla á aðgerðir til að draga úr losun þrávirkra lífrænna efna út í umhverfið hér á landi.

Þátttaka Íslands í starfi Norðurskautsráðsins verði eflad enn frekar með því að standa vörð um starfsemi skrifstofa CAFF og PAME á Akureyri. Ísland beiti sér fyrir því innan ráðsins að auka samstarf á sviði sjálfbærrar þróunar á norðurskautssvæðinu.

Fylgst verði með því að ákvörðunum breskra stjórnvalda um lokun endurvinnslustöðvarinnar í Dounreay verði framfylgt. Þrýst verði á bresk stjórnvöld um að dregið verði úr losun geislavirkra efna frá endurvinnslustöðinni í Sellafield og lögð áhersla á norræna samstöðu um málið.

Starfshættir umhverfisráðuneytis

Umhverfisráðuneytið hefur samþykkt umhverfisstefnu á grundvelli umhverfisstefnu í ríkisrekstri sem nær m.a. til innkaupa ráðuneytisins, pappírnotkunar, samgangna og endurnýtingar úrgangs. Stefnan verði í stöðugri endurskoðun á kjörtímabilinu þar sem m.a. skuli reynt eftir föngum að þróa mælanleg viðmið um árangur hennar. Samráð verði haft við stofnanir ráðuneytisins um þróun og framkvæmd umhverfisstefnu.

Í ráðuneytinu er starfað eftir sérstakri jafnréttisáætlun. Eitt helsta markmið jafnréttisstefnu verði að auka hlut kvenna í nefndum og stjórnnum á vegum ráðuneytisins á næstu árum.

Ráðuneytið mun skoða framkvæmd verkefnaáætlunar þessarar í lok kjörtímabilsins og meta hvernig til hefur tekist um framkvæmd einstakra liða.

*Guðjón Ó var veitt Norræna umhverfismerkið
17. febrúar 2000, fyrst íslenskra prentsmiðja*

Umhverfiráðuneytið

Vonarstræti 4 • 150 Reykjavík • Sími 560 9600 • www.stjr.is/umh